

მოგება და რენტაბელობა, როგორც წარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობის შეფასების მაჩვენებლები

დეზიმაგლაკელიძე

ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0000-3464-8153>
dezimaglakelidze@mail.ru

ნათელა ვაშაძიძე

ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0001-3354-6777>
nateladato@mail.ru

ღიანა უგლავა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორია
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მონვეული სპეციალისტი
<https://orcid.org/0009-0000-5181-044X>
uglavadiana@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.01.11>

რეზიუმე

პრაქტიკით დასტურდება, რომ ინტეგრაციულ ურთიერთობებში ჩართული საწარმოების წარმოებრივი სუვერენიტეტის დაცვა, ეკონომიკური კონკურენციის დაძლევა და ბიზნესის სწორად წარმართვა, მოითხოვს რესურსების მინიმალური დანაკარგებით მაღალი პოზიტიური ფინანსური შედეგებით ფუნქციონირებას. მენეჯერები ვალდებული არიან აკონტროლონ წარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობა, რომლის შეფასება შესაძლებელია მოხდეს მოგებისა და რენტაბელობის მაჩვენებლების მეშვეობით. ანალიზის ინფორმაციის წყაროდ გამოიყენება საწარმოს ბიზნეს-გეგმა, ფინანსური ანგარიშგებისა და ბუღალტრული აღრიცხვის ინფორმაცია.

წარმოების ეფექტიანობის დახასიათებისათვის, მოგების მაჩვენებლები სხვადასხვა დონეზე განისაზღვრება და მიიღება მოგების შემდეგი სახეობები: პროდუქციის რეალიზაციიდან მიღებული მოგება, საოპერაციო მოგება, საბალანსო მოგება, წმინდა მოგება და გაუნაწილებელი მოგება. აღნიშნული მაჩვენებლები აბსოლუტური მაჩვენებლებია, რომელთა დახმარებით შეიძლება გავანალიზოთ რამდენიმე წლის მოგების დინამიკა. წარმოების ეფექტიანობის შეფასება ხდება შეფარდებითი მაჩვენებლით, რომელიც ცნობილია რენტაბელობის სახელწოდებით. რენტაბელობის მაჩვენებლების ეკონომიკური არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ისინი ახასიათებენ მოგებას, რომელიც საწარმოში დაბანდებული საკუთარი ან ნასესხები კაპიტალის ერთი ლარიდან არის მიღებული. მოგების თანხა გვიჩვენებს რენტაბელობის მოცულობას, ხოლო რენტაბელობის დონე - რაოდენობრივი მაჩვენებლების ურთიერთშეფარდებას, გამოხატულს პროცენტებით ან კოეფიციენტებით, რომელიც განსაზღვრავს ბიზნესის მომგებიანობის დონეს.

ამრიგად, მენეჯერები მოგებისა და რენტაბელობის მაჩვენებლების ანალიზის საფუძველზე მიღებული ახალი გადაწყვეტილებებით უზრუნველყოფენ მიაღწიონ წარმოების რაციონალური ეკონომიკურ ეფექტიანობას.

საკვანძო სიტყვები: მოგება, რენტაბელობა, ეფექტიანობა, ანალიზი, მაჩვენებლები, შემოსავლები, ხარჯები.

ციტირებისთვის: მაღლაკელიძე დ., ვაშაძიძე ნ., უგლავა დ., მოგება და რენტაბელობა, როგორც წარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობის შეფასების მაჩვენებლები, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, №1, 2023 წ. გვ. 124-129.

PROFIT AND PROFITABILITY, AS INDICATORS OF ECONOMIC EFFICIENCY OF PRODUCTION

Dezdemonia Maghlakelidze

Academic Doctor of Economic Sciences, Akaki Tsereteli State University Associate Professor,
<https://orcid.org/0009-0000-3464-8153>
dezimaghlakelidze@mail.ru

Natela Vashakidze

Academic Doctor of Economic Sciences, Akaki Tsereteli State University Associate Professor,
<https://orcid.org/0009-0001-3354-6777>
nateladato@mail.ru

Diana Uglava

Doctor of Business Administration, Akaki Tsereteli State University Invited specialist
<https://orcid.org/0009-0000-5181-044X>
uglavadiana@gmail.com

ABSTRACT

In Georgia, for enterprises involved in market relations, protecting their industrial sovereignty, overcoming economic competition and conducting business correctly, requires obtaining highly positive financial results with minimal losses of resources.

The business plan of the company, financial reporting and accounting information are used as analytical information. To characterize the efficiency of production, profit indicators are determined at different levels and the following types of profit are obtained: Profit from the products realization, operating profit, balance sheet profit, net profit and retained profit.

These indicators are absolute indicators which help us to analyze the profit dynamics of several years. The efficiency of production is evaluated by the relative rate of profitability.

The economic essence of profitability indicators lies on the fact, that are characterized by them, and the profit obtained from one Lari, ofrom owned or borrowed capital, invested in the enterprise.

The amount of profit shows the volume of profitability, and the level of profitability - the relationship of quantitative indicators, expressed as percentages or coefficients, which determines the level of profitability of the business.

Thus, managers with new decisions based on the analysis of profit and profitability indicators ensure to achieve rational economic efficiency of production.

Key words: profit, profitability, efficiency, analysis, indicators, revenues, costs.

For citation: Maghlakelidze D., Vashakidze N., Uglava D., Profit and profitability as indicators of economic efficiency of production, "Business and Legislation" Journal, No. 1, 2023. p. 124-129.

შესავალი

საწარმოთა ეკონომიკური ეფექტიანობა საბაზრო ურთიერთობების პირობებში აუცილებელია მათი განვითარებისათვის და ასევე გაკოტრების თავიდან ასაცილებლად. აღნიშნულიდან გამომდინარე საწარმოთა მენეჯერები ვალდებული არიან განსაზღვრონ, დააკვირდნენ და აკონტროლონ მოგებისა და რენტაბელობის, როგორც ეკონომიკური საქმიანობის შედეგების შეფასების მაჩვენებლები.

მოგებისა და რენტაბელობის მაჩვენებლების ანალიზის და მართვის აუცილებლობას წარმოშობს და განაპირობებს წარმოების რაციონალური ეკონომიკური ეფექტიანობის მიღების მოტივაცია.

მხოლოდ სწორად წარმართული და დროულად ჩატარებული ანალიზის მაჩვენებლები იძლევიან მენეჯერ-

ნტისთვის შესაბამისი გადანყვეტილებების მიღების უწყუარ საფუძველს.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოში მიმდინარე მეცნიერულ-ტექნიკური და ტექნოლოგიური ინოვაციების მეშვეობით წარმოქმნილმა რთულმა საწარმოო კავშირებმა წინა პლანზე დააყენა ეკონომიკური ინტეგრაციების სწორად გარცელების აუცილებლობა და მასში ადგილობრივი რესურსების ჩართვა. პროცესებში ჩართული სუბიექტის წარმოებრივი სუვერენიტეტის დაცვა და ეკონომიკური კონკურენცია მოითხოვს მართვის მეცნიერებების განვითარებას და მათი შედეგების პრაქტიკულ გამოყენებას ბიზნესში. ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების საქმეში ბიზნესის დამკვიდრებამ უპი-

რატესობა მიანიჭა მართვის ეკონომიკური მეთოდების გამოყენებას და მათი შესწავლის აუცილებლობას, რაც მოითხოვს ერთდროულად სანარმოს მენეჯერის პირად გამოცდილებას, ლოგიკას, ინტუიციას და მუდმივად ცვალებადი სამეურნეო ცხოვრების პირობებში არსებული მართვის არაფორმალური მეთოდების ცოდნას. თუმცა მხოლოდ ეს პირობები როდია საკმარისი, აუცილებელია აგრეთვე სხვადასხვაგვარი ინფორმაციის გამოყენებაზე გამყარებული მართვის ფორმალიზებული მეთოდების აღქმის უნარი. ეკონომიკური ინფორმაცია ერთ-ერთი საფუძველია და წამყვანი ადგილი უჭირავს სხვადასხვა სახის ინფორმაციათა შორის. სწორედ ამიტომ რეალური წყაროებით სწორი ინფორმაციის მოპოვებას უმნიშვნელოვანესი როლი აკისრია, როგორც სანარმოთა საქმიანობის შეფასების მაჩვენებელთა შერჩევაში, ასევე ამ მაჩვენებელთა შესწავლისათვის თანამედროვე კვლევის მეთოდების არჩევაში.

ეკონომიკური ინფორმაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წყაროა ბუღალტრული ანგარიშგება, რომელსაც გააჩნია დიდი ანალიტიკური პოტენციალი და მისი გამოყენება შესაძლებელია როგორც პერსპექტიული, ასევე მიმდინარე მმართველობითი გადაწყვეტილებების მისაღებად. ფინანსური ანგარიშგების ძირითადი ფორმაა ბალანსი რომელსაც ბასს-ით ახლა ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებას პერიოდის ბოლოსათვის უწოდებენ. ბალანსი ანალიტიკოსს აძლევს სანარმოს მიმდინარე ფინანსური მდგომარეობის, მისი სტაბილურობისა და შესაძლებელი პერსპექტივების საკმაოდ სრულ და აუცილებელ სურათს. ფინანსური ანგარიშგების მეორე ფორმაა მოგება/ზარალის ანგარიშგება, რომელიც ასახავს სანარმოს ფინანსურ შედეგს - მოგებას ან ზარალს. მესამე ფორმაში, ფულადი ნაკადების ანგარიშგებაში, მოცემულია ნაღდი ფულის საწყისი და საბოლოო ნაშთები და საანგარიშგებო პერიოდის განმავლობაში ფულადი ნაკადების შემოღება და გადინება. ანგარიშგების სხვა ფორმებშიც მოცემულია სანარმოს კაპიტალში მომხდარი ცვლილებებისა და მთლიანობაში, სანარმოს საქმიანობის თავისებურებების აღქმისთვის საჭირო ინფორმაცია. მრავალმხრიობიდან გამომდინარე არსებითად იზრდება სანარმოთა ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის მომხმარებლების რაოდენობა. დღეისათვის აუცილებელია ფინანსური ანგარიშგების ნაკითხვა და აღქმა შეეძლოს როგორც პროფესიონალ ბუღალტრებსა და აუდიტორებს, ისე სანარმოთა ხელმძღვანელებს, საგადასახადო ინსპექტორებსა თუ ბანკის მუშაკებს. ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის გაგება და სწორად აღქმა უნდა შესძლოს ამ სფეროში მოღვაწე ნებისმიერმა სპეციალისტმა. საქართველოში, ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის პროცედურებში განხორციელებულმა ცვლილებებმა შესაძლებელი გახადა ფინანსური ანალიზის სრულყოფა და სანარმოს ეკონომიკური ეფექტიანობის უფრო ზუსტი შეფასება. მყარი ფინანსური მდგომარეობაშიც კი აუ-

ცილებელია ხარჯების შემცირების და შემოსავლების ზრდის გზების ძიება, გამოვლინდეს მათზე მოქმედი ფაქტორები, რომელთა საფუძველზეც განხორციელდება წინადადებების შემუშავება მომგებიანობის ამალგებისათვის. „ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებისას საჭიროა მუდმივი ანალიზი სამუშაო ძალის და საშუალებების გამოყენების შედეგების და, შესაბამისად, დასკვნების გაკეთება ბიზნესის სამომავლო განვითარების შესახებ. იმ შემთხვევაში, როდესაც საჭირო გახდება სანარმოს საქმიანობის ანალიზი, ასეთი ანალიზის ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი წარმოების მომგებიანობა იქნება.“¹

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სანარმოთა მენეჯერებმა უნდა განსაზღვრონ და აკონტროლონ შემოსავლები, ხარჯები და მოგება. ამ თვალსაზრისით მოგებისა და რენტაბელობის განხილვა საინტერესოა, რადგან ისინი გვაძლევენ საშუალებას შევაფასოთ თუ როგორი ეფექტიანობით მუშაობს სანარმო. ამისათვის პირველ რიგში საჭიროა განვსაზღვროთ რას ნიშნავს ეფექტიანად მუშაობა და მოვიშველიოთ ქართველი მეცნიერის, ი. ჭილაძის განმარტება „ეფექტიანად მუშაობა ნიშნავს იმუშაო დროის და რესურსების დასაშვები მინიმალური დანაკარგებით, საქმის მაღალი კომპეტენციის ფარგლებში. ესაა ცალკეული პიროვნებისა და მთელი დასაქმებული პერსონალის გუნდური ძალისხმევა, რათა მიღებულ იქნას რაც შეიძლება უფრო დადებითი ფინანსური შედეგი, რაც ყველა სანარმოს საბოლოო ეკონომიკურ მიზანს წარმოადგენს“ [1. გვ.333].

ამდენად, საანგარიშგებო პერიოდში მოგების მიღება და მისი ზრდა დაკავშირებულია თუ როგორი ეფექტიანობით იმუშავებს სანარმო.

როგორც ზემოთ ავლინებთ, მოგების მაჩვენებელი ფინანსური ანგარიშგების „პერიოდის მოგება-ზარალის და სხვა სრული შემოსავლების“ ფორმაშია მოცემული. ფინანსური ანგარიშგებისათვის დამახასიათებელია, ის რომ მასში არ არსებობს არავითარი გეგმური მაჩვენებლები და მისი შინაარსი სულ უფრო უახლოვდება საერთაშორისო პრაქტიკას. მაჩვენებლების ფორმირებისას გათვალისწინებულია გარე მომხმარებლების, ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების და აგრეთვე ევროპული გაერთიანების დირექტივების მოთხოვნები. ფინანსური ანგარიშგების, სანარმოს ბიზნეს-გეგმისა და ბუღალტრული აღრიცხვის ინფორმაციის გაანალიზებით უნდა შევაფასოთ სანარმოს მოგება. მოგების მისაღებად აუცილებელია განვითარების განსაზღვრული დონე, რომლის დროსაც მიღებული შემოსავლები გადაამეტებს ხარჯებს. მოგების განხილვა სამეურნეო საქმიანობის ეკონომიკური თვალსაზრისით ნიშნავს ფულადი სახსრების დაგეგმილ დაბანდებას, რათა დროის განსაზღვრულ პერიოდში შეიქმნას ეკონომიკურად მომგებიანი სიდიდეები. საიდანაც უნდა ანაზღაურდეს დაბანებული სახსრები, შემდეგ დარჩეს მოგება, რომელიც

1 <https://buhconsul.ru/ka/calculation-of-profitability-of-the-enterprise-financial-analysis-and-investment-analysis-of-the-enterprise/>

გააუმჯობესებს ყველაზე მეტად დაინტერესებული პირის-მესაკუთრის ფინანსურ მდგომარეობას. თუ ეს ასე არ წარიმართება, მაშინ სამეწარმეო საქმიანობა აღმოჩნდება არამომგებიანი. აღნიშნულის თავიდან ასაცილებლად უნდა განხორციელდეს სამეწარმეო საქმიანობის ეფექტურობის შეფასება, როგორც უკვე ავლნიშნეთ ორი უმნიშვნელოვანესი მაჩვენებლით, მოგებით და რენტაბელობით.

მოგება აბსოლუტურ მაჩვენებელთა რიცხვს მიეკუთვნება. იგი საწარმოს მიმდინარე და გრძელვადიანი განვითარების და მისი საბაზრო ღირებულებების ზრდის წყაროა. მოგება ზედმეტი პროდუქტის ფორმად და აუცილებელია ნებისმიერი სახელმწიფოს მ.შ. საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების ფორმირებისათვის. „თუ საზოგადოების შრომისუნარიანი წევრები თვითონვე მოიხმარდნენ მათ მიერ შექმნილ მთელ პროდუქტს, მაშინ შეუძლებელი გახდებოდა წარმოების გაფართოება და სრულყოფა, არასაწარმოო სფეროს შენახვა, ბავშვების აღზრდა, ქვეყნის მართვა და თავდაცვა და ა.შ. ამიტომ ზედმეტი პროდუქტი უნდა იქმნებოდეს ყველა საზოგადოებაში. ზედმეტი პროდუქტის წარმოება, თავისთავად, არც ექსპლოატაცია და არც სოციალური უსამართლობა, არამედ ობიექტური აუცილებლობაა“ [2. გვ. 215, 216]. საწარმოთა გამართული მენეჯმენტით თვითღირებულების შემცირებით მიღებული მოგება არის წარმოების ეფექტურობის შედეგი. იგი არის დანახაჯებზე გარდანამატი. სწორედ ის საწარმოები, რომლებიც ორიენტირებული არიან მოგებაზე მათი ეკონომიკური წარმატება უნდა გამოიხატოს მოგების სიდიდის ზრდაში. „მოგება წარმოადგენს საწარმოს მუშაობის ეკონომიკურ ეფექტს. იგი არის საწარმოს საბოლოო დადებითი ფინანსური შედეგი. მასში ასახულია საწარმოს საქმიანობის ყველა

მხარის ფუნქციონირების ხარისხი. ამიტომ მოგება საწარმოს ეკონომიკური ეფექტიანობის კომპლექსური და ყველაზე ზოგადი მაჩვენებელია, რომელზეც პირდაპირ გავლენას ახდენს საწარმოს ეკონომიკურ საქმიანობაში თუ პერსონალის მორალურ ქცევებში მომხდარი ყველა ქმედება“ [1. გვ. 330].

წარმოების ეფექტიანობის დახასიათებისათვის მოგების მაჩვენებლები სხვადასხვა დონეზე განისაზღვრება და განასხვავებენ მოგების სხვადასხვა სახეობებს, როგორებიცაა:

- პროდუქციის რეალიზაციიდან მიღებული მოგება, რომელიც განისაზღვრება პროდუქციის რეალიზაციიდან მიღებულ ამონაგებს გამოკლებული რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულებით;
- საოპერაციო მოგება, რომელიც ტოლია პროდუქციის რეალიზაციიდან მიღებულ მოგებას გამოკლებული მარკეტინგის და საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები;
- მოგება დაბეგვრამდე ანუ საბალანსო მოგება არის საოპერაციო მოგებას დამატებული საპროცენტო შემოსავლები და გამოკლებული საპროცენტო ხარჯები;
- წმინდა მოგება, რომელიც განისაზღვრება საბალანსო მოგებას გამოკლებული მოგების გადასახადი. საქართველოში მოგების გადასახადის საკანონმდებლო ცვლილებების შედეგად საწარმოებს შეუძლიათ წმინდა მოგება მთლიანად გამოიყენონ რეინვესტირებისათვის, ხოლო თუ გაცემული იქნება დივიდენდები, მაშინ გადახდილ უნდა იქნას შესაბამისი მოგების გადასახადი;
- გაუნაწილებელი მოგება, არის წმინდა მოგების ის ნაწილი, რომელიც რჩება გაცემული დივიდენდებისა და შექმნილი ფონდების გამოკლების შემდეგ.

ცხრილი 1 შპს „ნი-ნი“-ს მოგების ანალიზი (ათასი ლარი)

№	მაჩვენებელი	წინა საანგარიშ. პერიოდი 2020 წელი	საანგარიშ. პერიოდი 2021 წელი	გადახრა	
				თანხა +; -	% +; -
1	ამონაგები პროდუქციის რეალიზაციიდან (აქციზის და დღგ-გარეშე)	6538	7106	568	8,8
2	ხარჯები რეალიზებული პროდუქციის წარმოებაზე	-5898	-6324	426	7,2
3	პროდუქციის რეალიზაციიდან მოგება	640	782	142	22,2
4	მარკეტინგისა და საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები	-76	-52	24	31,26
5	საოპერაციო მოგება	564	730	166	29,04
6	საპროცენტო და სხვა არასაოპერაციო შემოსავლები	124	200	82	85,4
	მ.შ. ფასიან ქალაქებზე და სხვა საწარმოების საქმიანობაში მონაწილეობაზე	16	118	102	638
7	საპროცენტო და სხვა არასაოპერაციო ხარჯები	-58	-90	-32	55,2
	საბალანსო მოგება	630	846	216	34,3

როგორც ცნობილია, აღნიშნული მაჩვენებლები აბსოლუტური მაჩვენებლებია რომელთა დახმარებით შეიძლება გავანალიზოთ რამდენიმე წლის მოგების დინამიკა. მაგრამ ასეთ გაანგარიშებას, რომ არ ჰქონდეს უფრო მეტად არითმეტიკული, ვიდრე ეკონომიკური შინაარსი, აუცილებლად შესატყვის ფასებში გაანგარიშებების ხერხების გამოყენება. ფაქტობრივ მოგებად ითვლება ბალანსში ნაჩვენები მოგება ანუ საბალანსო მოგების სიდიდე, რომელიც ახასიათებს საწარმოს ეკონომიკურ ეფექტიანობას ყოველმხრივ.

მოგების მაჩვენებლების ანალიზისათვის გამოვიყენოთ საილუსტრაციო მაგალითი შპს „ნი-ნი“, რომლის ფინანსური ანგარიშგების და ბუღალტრული აღრიცხვის ინფორმაციიდან შედგენილია ანალიზური ცხრილი. (იხ. ცხრილი №1).

როგორც ამ ცხრილიდან ჩანს, შპს „ნი-ნი“-ს მიერ 2020 წელთან შედარებით 2021 წელს პროდუქციის რეალიზაციიდან მოგება 142 ათ. ლარით არის გაზრდილი, რაც 22.2 % - ია. ამ უკანასკნელზე დადებითად იმოქმედა პროდუქციის რეალიზაციიდან ამონაგების 568 ათ. ლარით გაზრდამ და უარყოფითად რეალიზებული პროდუქციის ხარჯების გაზრდამ 426 ათ. ლარით. რეალიზაციიდან მიღებული მოგებიდან მარკეტინგისა და საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯების გამოკლების შემდეგ საოპერაციო მოგების ზრდამ შეადგინა 166 ათ. ლარი, რაც 29.4% -ს შეადგენს. საოპერაციო მოგების ზრდაზე დადებითად იმოქმედა მარკეტინგისა და საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯების 24 ათ. ლარით შემცირებამ. საოპერაციო მოგება გაიზარდა საპროცენტო და სხვა შემოსავლებიდან 82 ათ. ლარის მიღებით. მაგრამ უარყოფითი გავლენა მოახდინა საპროცენტო და სხვა არასაოპერაციო ხარჯების გაზრდამ 32 ათ. ლარით. საბოლოოდ საბალანსო მოგება ანუ წმინდა მოგება გაზრდილია 216 ათ. ლარით, რაც 34.3%-ია და უჩვენებს საწარმოს ეკონომიკურ ეფექტიანობას.

ამრიგად, შპს „ნი-ნი“-მოგების მაჩვენებლის კვლევიდან ჩანს, რომ ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლება შესაძლებელია საბალანსო მოგების ზრდით, რაზედაც გავლენა მოახდინა რეალიზაციიდან მიღებულმა მოგებამ. ხოლო ამ უკანასკნელის გაზრდა შესაძლებელია პროდუქციის გაყიდვებიდან ამონაგების გაზრდითა და განსაკუთრებით ხარჯების შემცირებით. მოგების ზრდა გამოიხატება საკუთარი საბრუნავი სახსრების გაზრდით, რაც ამაღლებს საწარმოს ფინანსურ მდგრადობას

როგორც ზემოთ ავლენით, წარმოების ეფექტიანობის შეფასება ხდება შეფარდებითი მაჩვენებლით რენტაბელობით. რენტაბელობის მაჩვენებლების ეკონომიკური არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ისინი ახასიათებენ მოგებას, რომელიც საწარმოში დაბანდებული საკუთარი ან ნასესხები კაპიტალის ერთი ლარიდან არის მიღებული. მოგების თანხა გვიჩვენებს რენტაბელობის მოცულობას, ხოლო რენტაბელობის დონე

- რაოდენობრივი მაჩვენებლების ურთიერთშეფარდებას, გამოხატულს პროცენტებით ან კოეფიციენტებით. „რენტაბელობა არის მაჩვენებელი, რომელიც განსაზღვრავს ბიზნესის მომგებიანობის დონეს. რენტაბელობა ასახავს ფინანსური და ეკონომიკური საქმიანობის საბოლოო შედეგებს, ვინაიდან ამ კოეფიციენტის მნიშვნელობა ახასიათებს ეფექტის თანაფარდობას არსებულ ან გამოყენებულ რესურსებთან.“¹

საერთაშორისო პრაქტიკაში საწარმოთა ეკონომიკური ეფექტიანობის შეფასებისათვის შემუშავებულია რენტაბელობის მაჩვენებელთა სტანდარტული სისტემა, რომელშიც აღნიშნული მაჩვენებლები დაყოფილია სამ კლასად. პირველ კლასს მიეკუთვნება რენტაბელობის შემდეგი მაჩვენებელი:

- პროდუქციის მოგების ზღვრული დონის კოეფიციენტი, რომელიც ტოლია პროდუქციის რეალიზაციიდან მთლიანი მოგების თანხა (მმთ) შეფარდებული გაყიდულის (რელიზებულის) წმინდა მოცულობასთან (გწმ). ე.ი. $R = \frac{M}{G}$

- ძირითადი საქმიანობიდან მოგების ზღვრული დონის კოეფიციენტი, რომლის განსაზღვრისათვის ძირითადი საქმიანობიდან მიღებული მოგების თანხა (მთ) უნდა გაიყოს გაყიდულის (რელიზებულის) წმინდა მოცულობასთან (გწმ). ე.ი. $R = \frac{M}{G}$

- საწარმოს ყველა საქმიანობიდან ძირითადი, საინვესტიციო და საფინანსო მოგების ზღვრული დონის კოეფიციენტი, რომელიც გაიანგარიშება საბალანსო მოგების თანხის შეფარდებით გაყიდულის წმინდა მოცულობასთან (გწმ). ე.ი. $R = \frac{M}{G}$ და სხვა რენტაბელობის მაჩვენებლები.

რენტაბელობის ზემოთ მოცემულ პირველ და მეორე ფორმულაში შედარების ბაზა ანუ მნიშვნელოვანი ერთნაირია, ამიტომ ეს მაჩვენებლები ერთიმეორის ურთიერთდამატებაა საწარმოს შემოსავლის ცალკეული მხარის ფორმირების განმარტებისათვის.

მეორე კლასს მიეკუთვნება რენტაბელობის ისეთი მაჩვენებელთა სისტემა, რომლებიც გამოიანგარიშება საწარმოო აქტივების გამოყენების დახმარებით. რენტაბელობის მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია საწარმოო აქტივების მთელი თანხის უკუგების კოეფიციენტი, რომელიც გაიანგარიშება წმინდა მოგების თანხა შეფარდებული საწარმოს ყველა საწარმოო აქტივების საშუალოწლიურ სიდიდესთან (ასს). ე.ი. $R = \frac{M}{AS}$. რენტაბელობის ეს კოეფიციენტი გვიჩვენებს შემოსავლიანობის დონეს მთელი პოტენციალიდან, რომელსაც ფლობს საწარმო. მის მეშვეობით განისაზღვრება, მოგების თუ რა ნაწილს იღებს საწარმო აქტივებში დაბანდებული ყოველი ერთი ლარიდან. რენტაბელობის დონე განისაზღვრება როგორც ყველა აქტივების ერთობლიობის მიხედვით, ასევე მიმდინარე აქტივების საფუძველზე. მიმდინარე აქტივების რენტაბელობა განისაზღვრება წმინდა მოგების შეფარდებით აქტივების საშუალო სიდიდესთან.

მესამე კლასს მიეკუთვნება რენტაბელობის მაჩვენებელი

¹ <https://buhconsul.ru/ka/calculation-of-profitability-of-the-enterprise-financial-analysis-and-investment-analysis-of-the-enterprise/>

ნებელთა სისტემა, რომელიც გაიანგარიშება ნაღდი ფულადი საშუალებების საფუძველზე. ამ კლასის რენტაბელობის ერთ-ერთი მაჩვენებელია ბრუნვის რენტაბელობის კოეფიციენტი. ეს მაჩვენებელი გაიანგარიშება წმინდა ნაღდი ფულის (წნფ) (შემოსავალს და გასავალს შორის სხვაობა) შეფარდებით გაყიდულ წმინდა მოცულობასთან (გწმ). ე.ი. რ = წნფ/გწმ.

საკვლევი საწარმოს შპს „ნი-ნის“ ცხრილი №1-ის ინფორმაციის საფუძველზე გაიანგარიშეთ და გავაანალიზოთ საბაზისო და საანგარიშგებო პერიოდის რენტაბელობის შემდეგი მაჩვენებლები:

პროდუქციის მოგების ზღვრული დონის კოეფიციენტი ანუ პროდუქციის რენტაბელობა % -ში 2020 წელში $640.0/6538.0 = 9,8\%$ და 2021წლის $782.0/7106.0 = 11.0\%$, რენტაბელობა გაზრდილია 1,5 - ით, რაც დადებითი მაჩვენებელია.

ძირითადი საქმიანობიდან მოგების ზღვრული დონის კოეფიციენტი ანუ ძირითადი (საოპერაციო) საქმიანობის რენტაბელობა % -ში:

2020 წელში $564.0/6538.0 = 8,6\%$ და 2021წლის $730.0/7106.0 = 10.3\%$, რენტაბელობა გაზრდილია 1,7 - ით, რაც დადებითი მაჩვენებელია.

საწარმოს ყველა საქმიანობიდან ძირითადი, საინვესტიციო და საფინანსო მოგების ზღვრული დონის კოეფიციენტი ანუ მთლიანი საქმიანობის რენტაბელობა % - ში:

2020 წელში $630.0/6604.0 = 9,6\%$ და 2021წლის $846.0/7106.0 = 11.0\%$, რენტაბელობა გაზრდილია 1,4 - ით, რაც დადებითი მაჩვენებელია.

ანალიზიდან ჩანს რომ შპს „ნი-ნის“ საანგარიშგებო წელს საბაზისო წელთან შედარებით რენტაბელობის მაჩვენებლები გაზრდილია, რაც ადასტურებს, რომ საწარმოს ეკონომიკური ეფექტიანობა ამალღებულია რენტაბელობის მაჩვენებლების განხილული გაანგარიშებანი აფართოებს და ამდიდრებს ანალიზის არსებულ მეთოდიკას, რაც მნიშვნელოვანია საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის შეფასებისათვის.

დასკვნა

ამრიგად, კონკრეტულ მაგალითზე კარგად ჩანს ანალიზის შედეგობრივი მაჩვენებლები და მათი მნიშვნელობა საწარმოს საქმიანობის შეფასებისთვის. სავესებით ლოგიკურია, რომ საწარმოში მოგებისა და რენტაბელობის მაჩვენებლების ანალიზის საფუძველზე უნდა გაკეთდეს მართვის ახალი გადაწყვეტილებები, რომელიც საწარმოს მომავალი წარმატებული საქმიანობის, მისი ფინანსური მდგომარეობის და გადახდიუნარიანობის გაუმჯობესების, წინაპირობა გახდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://buhconsul.ru/ka/calculation-of-profitability-of-the-enterprise-financial-analysis-and-investment-analysis-of-the-enterprise/> ;
2. ი. ჭილაძე ., ფინანსური ანალიზი, მესამე გადაამუშავებული გამოცემა, თბ .2021;
3. ი. ქვაჩახია., თეორიული ეკონომიკა, თბ.1996.